

Det falske Paradis

- venstrefløjens to visioner for Europa

Trine Pertou Mach, der er talsperson for JuniBevægelsen og medlem af SF, taler i Kommentatorserien for en ny Europa-vision. En vision, der adskiller sig både fra den gamle EU-modstand og fra den EU-positive holdning, som fx Poul Nyrup, Steen Gade og Holger K. Nielsen gør sig til talsmænd for.

af Trine Pertou Mach, talsperson for JuniBevægelsen

1. Når debatten udebliver
2. Omgivelserne har ændret sig
3. Den rigtige venstrefløjsvision
4. Efter liberaliseringen

1. Når debatten udebliver

Mange har stået klar til at erklære EU-kritikken død efter EU-Parlamentsvalget 13. juni, hvor JuniBevægelsen indkasserede et sviende nederlag og unionsmodstanden blev halveret. Efterfølgende er vores troværdighed og relevans ikke ligefrem blevet hjulpet af historierne i pressen om økonomisk krise,

intern politisk konflikt, topstyring og manglende demokrati.

Blandt forklaringerne for nederlaget er den helt indlysende, at der ikke var nogen egentlig valgkamp overhovedet. Bevægelserne er relativt usynlige mellem parlamentsvalg og folkeafstemninger - ergo skal der en EU-relateret debat til, for at bevægelserne for alvor kan komme på banen. Hvis debatten udebliver er bevægelserne ikke-eksisterende i mange vælgers bevidsthed: vi skal så at sige genopfindes hver gang. Men de politiske partiers strategi – om konsekvent at afvise en debat om EU's indretning, fremtid endelige forfatning - lykkedes til fulde (pænt hjulpet af pressen). Den betød også, at der end ikke kom den venstre-højre debat, som partierne ellers hævdede, det hele handlede om. Ingen gik i kødet på sin politiske modstander: Karin Riis-Jørgensen slap på TV af sted med at promovere Venstre som et miljøvenligt parti (kun publikum brast i latter). Nyrup gik til valg på at skabe beskæftigelse (selvom det som bekendt ikke er Parlamentets kompetence). Margrethe Auken tav, når Konservative talte om EU-militær og stormagt. Det viste sig mindre vigtigt for de politiske partier, hvordan stemmerne fordelte sig mellem dem, bare de ikke gik til modstanderne i bevægelserne eller Dansk Folkeparti.

Det virkelig vigtige slag for partierne var, med andre ord, *netop* som EU-modstanderne mente: slagsmålet om EU-forfatning og EU's fremtid. For partierne vidste at de ville stå langt stærkere, hvis den debat forblev ikke-eksisterende. Det absolutte fravær af meningsfuld EU-debat illustrerer paradoksalt nok en almen erkendelse af, at der fortsat er en udbredt skepsis i befolkningen mod EU's nuværende konstruktion og stadige integration.

Dertil kom Poul Nyrup Rasmussens kandidatur, som støvsugede scenen for stort set alle de vælgere, som ikke var hårdkogte partisoldater. I valgkampen blev alle andre kandidater udmanøvreret af Nyrups formidable evne til at tage pladsen som ledestjerne for Danmarks rolle i EU (og som ingen, heller ikke EU-modstanderne, tog alvorligt nok til at stille de ellers åbenlyse spørgsmålstegn ved).

Disse faktorer ramte EU-modstanden særligt hårdt, men en del af årsagen til vores nederlag skal naturligvis også findes hos os selv. Valgresultatet er dog under alle omstændigheder et *wake-up-call*, der er helt afgørende at lære af for at sikre vores fortsatte eksistens. Den organiserede EU-kritik trænger til en opdatering.

Det er altid problematisk, når politikere efter et nederlag påstår, at de "bare ikke har kommunikeret sagen godt nok". Det kunne jo være, at vælgerne er oplyste og blot har en anden holdning. Hvorfor så ikke drage konklusionen, at bevægelsesernes tid er forbi? Ovenstående forklarer hvorfor. *Fordi* den smule debat, der var, ikke havde meget med EU at gøre. *Fordi* under halvdelen af befolkningen deltog i valget - stemmeprocenten er faktisk dalet i takt med EU-Parlamentets stigende magt. *Fordi* EU-kritikken havde fremgang i det meste af EU. *Fordi* jeg ganske enkelt ikke køber, at danskerne med et skulle være holdt op med at forholde sig kritisk til EU: *Årsagerne* til EU-kritikken har ikke ændret sig. *Kritikkens* grundpiller har ikke ændret sig. *EU's hovedproblemer* er fødsels- eller konstruktionsfejl, og de har ikke ændret sig.

Alt dette afspejler hvordan EU's udvikling – og politikernes støtte til den - har været plaget af modvilje mod at lade befolkningerne komme til medbestemmelses-fadet. Man kan kræve FN reformeret eller gennemføre strukturreform i Danmark – men det er nærmest kættersk at sige noget som helst om en fornyelse af EU's opbygning.

Man kan kræve FN reformeret eller gennemføre strukturreform i Danmark – men det er nærmest kættersk at sige noget som helst om en fornyelse af EU's opbygning.

2. Omgivelserne har ændret sig

EU-modstandens *politiske omgivelser* har ændret sig. Dels er opdelingen mellem højre og venstre blevet skærpet i dansk politik, særligt med Fogh-regeringen og dens nære venskab med Dansk Folkeparti. Dels betyder USA's Bush-regering og Irak-krigen (inkl. Danmarks deltagelse), at brede dele af det såkaldte centrum-venstre-spektrum i stigende grad ønsker en eller anden form for modvægt til USA. Dels er det jo rigtigt, hvad EU-partierne har sagt i valgkampen – at EU-politikken *har* betydning for store dele af vores dagligdag og samfundsindretning. Og endelig fordi folk under 35 mere eller mindre er født ind i EU: spørgsmålet om "ja/nej" og "for/mod" betyder ikke det samme som for 30 år siden.

Den sidste pointe først. Var man med ved folkeafstemningen i 1972; er man over 35, eller er man nørdet som mig – ja, da kan det godt være, at hele historien om EU's rykvisse udvikling ligger i baghovedet, og at man derfor ved hvad "stadig stigende integration" egentlig betyder. Men for den, der er 'født i EU' kan det være umådelig svært at forstå, hvordan den samlede EU-pakke rent faktisk ser ud. Budskabet om "mindre union" kan let lyde som "Vi vil ud!" Den politiske vision skal genfortælles for nyttilkomne – og dér ligger den største udfordring for EU-skeptikerne.

Er det ikke ligegyldigt, om de politiske omgivelser har ændret sig, hvis EU's grundproblemer er de samme? I teorien jo, men i praksis åbenbart nej. Sagen er, at EU-modstanden historisk set har været stærkest på venstrefløj. Venstrefløj, der traditionelt altid har råbt vagt i gevær, når magten forvandles til et redskab for de få og forvaltes med henvisning til "politiske nødvendigheder". Venstrefløj, der traditionelt har været kritisk overfor stormagter, undergravning af demokratiet, militarisering, markedsgørelse og dereguleringer. Det er ikke underligt, at mangt en centrum-venstreorienteret sagde nej til EF – og EU: Maastricht-traktatens politiske overbygning - og ikke mindst den deri indlejrede militarisering og udbygning af statsdannelseprojektet – forstærkede kun den position. Men som noget nyt varmede den

for alvor også op under EU-modstanden på den borgerlige fløj. EU fik pludselig en værdi- og identitetsmæssig dimension. EU fik statslignende træk, som berører nationalstaternes kerne, og blev meget mere end blot det indre marked.

Parallelt skete der imidlertid en forandring på venstrefløjen, hvor nogle EU-kritikere, som Steen Gade, skiftede holdning. De gik fra den position, der affødte Det Nationale Kompromis i 1993, til en letforståelig drøm om et rød-grønt forpligtende europæisk samarbejde, som rummede generelle formuleringer af, hvordan man var nødt til at tænke både globalt og lokalt, hvis man skulle løse verdens problemer. Den dagsorden er for nylig blevet opridset i bøger af Gade og Nyrup. Selve formuleringen af en venstrefløjsposition, der havde udtrykte ambitioner med det europæiske samarbejde og ikke bød på afgørende kritik af de faktiske EU-strukturer, var noget helt nyt. Og overfor denne position står mere traditionelle EU-kritikere, der stadig fokuserer på analyse og kritik af EUs grundlæggende opbygning med deltaljerede alternativer til strukturen – og hvor selve den positive politiske vision om, hvad man gerne vil med EU, forbliver i baggrunden.

Men dét retoriske skift som Gade er eksponent for har haft en enorm mental effekt – pænt hjulpet af andre politiske partier samt en medieverden, der velvilligt leverer spalte og skærmlads. I den position bliver man ikke spurgt: ”Hvad vil I dog med et nej?” I stedet siger de: ”Ja! Vi vil sidde med ved bordet, vi favner det europæiske projekt”. Og dermed kan de fremstå som dem, der tør gribe verden.

Deres politiske diskurs kom dermed ret eksplicit til at hvile på en næsten evolutionsteoretisk antagelse. Formodningen er, at jo mere man oplyser, og jo mere venstreorienterede mennesker bare tager sig sammen, jo mere EU-begejstrede vil de blive. At venstreorienterede ”dog må indse”, at EU er af det gode. Den evolutionspræmis gennemsyrrer EU-debatten – og derfor gør folk som Steen Gade og Poul Nyrup det skrækkelig svært at være venstreorienteret, fordi de får patent på at definere ”den internationalistiske socialist”.

Det har ellers altid været venstrefløjen, der påpeger, at strukturer har betydning, og som forholder sig kritisk til forvaltning af magten:
 Verdens indretning forsvinder ikke, fordi vi lukker øjnene og ønsker os Paradisets Have.

Men paradoksalt nok er positionen ikke særlig venstreorienteret: den ophæver nemlig skellet mellem drømme og strukturel virkelighed. Det har ellers altid været venstrefløjen, der påpeger, at strukturer har betydning, og som forholder sig kritisk til forvaltning af magten: Verdens indretning forsvinder ikke, fordi vi lukker øjnene og ønsker os Paradisets Have. Som jeg tidligere har skrevet er Nyrup og Gade alt for villige til at opløfte det eksisterende EU – med småjusteringer – til den store vision, og i processen reducere de store strukturelle problemer til små skønhedspletter.

Og dermed snyder Gade-Nyrup-positionen også sig selv. Deres vision om et europæisk samarbejde - og alt det gode, de gerne vil gøre for verden - kan netop IKKE lade sig gøre på basis af den konkret eksisterende Unions-struktur: Hele EU's grundpræmis rummer i sig umuligheden af at skabe et rødt-grønt og demokratisk europæisk samarbejde. Man er nødt til at kassere selve EU's grundpræmis: den fortsatte udvikling mod en stadigt snævrere Union, der automatisk hæver magten op i et topstyret system, som er afkoblet folket (eller ”folkene”) og til gengæld udstyret med en udtrykt stormagtsambition.

3. Den rigtige venstrefløjsvision

En opdatering af modstanden er ikke et branding-forsøg for at sælge en forældet vare. Den skal heller ikke tjene til at lefle for holdninger, der måske kan give et bedre valgresultat i 2009. Nej: skal EU-

kritikken som organiseret form overhovedet overleve til næste valg skal der være noget at tro på: Overbevisende virker man dybest set kun, hvis man selv tror på, og kan stå inde for, det man skal sælge.

Det kan godt være, det medfører forandringer i de organisationer, vi kender. JuniBevægelsen samler en ret tværpolitisk EU-modstand, fordi omdrejningspunktet er "imod mere Union". Alle traktater har været mere af samme skuffe som de tidligere: Samme model, samme retning, samme ideologi, styrkelse af en helt bestemt magtfordeling og afkobling fra demokratiske grundpræmisser. Det er fuldt ud rigeligt til at udgøre grundstammen i enhver Unionskritik - og det er derfor, man kan genfinde kritikpunkter hos Enhedslisten, Folkebevægelsen mod EU, JuniBevægelsen, alle partiernes nej-fløje og Dansk Folkeparti. Bagved er der selvfølgelig ideologiske forskelle og forskellige ambitioner for, hvad man vil (eller ikke vil) med EU, og hvad man vil (eller ikke vil) med internationalt samarbejde i det hele taget. Men fællestrækket har været: systemkritikken.

Med de ovenfor beskrevne forandringer på den politiske scene er det i praksis langt vanskeligere at holde ideologiske synspunkter ude. Er man imod EU's statsdannelsesproces, fordi man mener, at nationalstaten er eneste sande og legitime politiske fællesskab? Eller tværtimod fordi man mener, statsdannelsen er en anakronisme, der modvirker selve det, man gerne vil opnå med et europæisk overnationalt fællesskab og i øvrigt giver negative konsekvenser for resten af verden?

Måske er det heller ikke længere ønskeligt at ignorere de ideologiske forskelle. Med Dansk Folkepartis tilspidsede retorik - hvor alt andet end det rent og purt danske åbenbart skal mistænkeliggøres (og som store gamle partier ikke tør sig fra overfor, hvad der er endnu værre) - er det helt essentielt at lancere en demokratisk, globalt ansvarlig, solidarisk og favnende vision for et europæisk samarbejde. Visionen skal både styrke nationalstaternes evne til at løse problemer OG udviklingen af et globalt fællesskab med en stærk retsorden. En vision, der ikke bare vender sig bort i frustrationen over et mindretals nationale snæversyn

og i stedet håber på en ny selvtilstrækkelighed på pan-europæisk plan.

Visionen skal både styrke nationalstaternes evne til at løse problemer OG udviklingen af et globalt fællesskab med en stærk retsorden.

Som venstreorienteret må jeg konstatere at den traditionelle EU-modstand også her er under forandring. Ikke mindst når selv min partiformand Holger K. Nielsen efter EU-parlamentsvalget udtaler, at EU-modstanden nu er et højrefløjsfænomen er der et skrigende behov for at genopfinde det EU-kritiske centrum-venstre i organiseret form. For EU er fortsat ikke den progressive kraft, han, Nyrup og Gade velmenende insisterer på at kunne ane.

Tiden for den rene systemkritiske Unionsmodstand, som vil favne fra den ydre venstrefløj til den ydre højrefløj, er ved at rinde ud. Det er ikke længere nok alene at være tværpolitisk demokrati-forsvarer og ville reformere systemet. Man kan ikke være venner med alle: der er brug for en stærk og fremadrettet vision, der kobler system-kritikken med politisk fyld - med en vision for det system, man selv vil efterlyse.

Nok er et nej til EU-forfatningen aldeles afgørende for at bevare et minimum af suverænitet og demokratisk indhold i nationalstaterne. Men det er også en forudsætning for at kunne noget andet. Jeg vil et europæisk samarbejde, og jeg vil noget med det. Noget, som det eksisterende EU ikke kan levere.

For det er rigtigt, at verden savner politiske strukturer, der kan håndtere de udfordringer, globalisering og polarisering stiller os overfor. Og det er rigtigt, at der nødvendigvis indgår et europæisk niveau ovenover det nationale i den struktur. Men det skal indrettes ordentligt. EU er i

sin nuværende form ganske enkelt for elendigt og for uambitiøst et svar på denne verdens globale udfordringer.

Hér ligger kimen til en udkrystallisering af et progressivt EU-kritisk centrum-venstre, der har en positiv politisk fortælling. Som kæmper mod noget, fordi det vil kæmpe for noget. Som har en større ambition om at skabe en egentlig europæisk modvægt til et EU-system, der bliver mere og mere selvtilstrækkeligt, og som fjerner sig længere og længere fra visionen om et internationalt demokrati. Det er historisk set venstrefløjens fortjeneste at skabe bevægelse med forandringspotentialer – for venstrefløjens samfundskritik er båret frem af en form for social indignation. Hvis man er inkarneret tilhænger af internationalisme og af europæisk samarbejde; hvis man tror på det enkelte menneskes frigørelse gennem politisk deltagelse, findes der fortsat kun ét svar på Unionsopbygningen som vi kender den - og det svar er nej.

Om jeg er ude på at afskaffe den borgerlige EU-modstand? Overhovedet ikke. For at styrke den meget bredt eksisterende EU-modstand, som nu har rod i alle politiske lejre, må man netop vise mangfoldigheden og ambitionerne. For der ER jo forskelle, hvad enten det handler om Tyrkiets medlemskab af EU, EU's rolle i forhold til USA, at tøjle de globale markeds kræfter eller opstille en modmagt til neoliberalismen. Mangfoldigheden er kun en styrke! Konkret i forhold til den forestående folkeafstemning om Forfatningen er der jo netop noget for enhver smag at begrunde nej'et med. Ved at fritstille disse positioner kan unionsmodstanden træde i karakter, så den passer til en ny politisk virkelighed. Ellers bliver den ikke andet end en kampagnemaskine, som hverken bliver dagsordensættende eller retningsgivende, og måske end ikke længere er stærk nok til at vinde folkeafstemningerne.

4. Efter liberaliseringen

For mange vælgere har de politiske forandringer øget behovet for at kende EU-kritikernes alternativ. Er man modstander af Unions-konstruktionen, fordi man mener, Danmark er et yndigt smørhul, der skal

passer sig selv og sit kongehus? Eller vil man begrænse EU's udenrigspolitiske harmonisering for at overlade scenen til USA? Vil man begrænse EU's indflydelse på flygtningepolitikken, fordi man synes, den danske regering gør det rigtige? Vil man slanke samarbejdet til det rent økonomiske à la EF? Kan man overhovedet holde ud stadig at være *imod*? Jeg kender frustrationen. Jeg har også behov for at arbejde FOR noget.

Hvad vil være hovedelementerne i den fortælling, jeg mener at kunne stå inde for?

Et EU-kritisk centrum-venstre ønsker en genregulering af globale kræfter for at vinde det tabte demokrati tilbage - fordi der følger et ansvar med, når man bor på den rigeste del af kloden. Verden oplever i disse år konsekvenserne af de årtier, hvor det globale mantra var deregulering, liberalisering og begrænsninger af staten. Resultaterne er iøjnefaldende: Manglende kontrol med markeds kræfterne, der er ved at rive kloden i stykker. Stadig stigende polarisering mellem dem, der har og dem, der ikke har. Statskollapser i Syd. Miljødelæggelser, flygtningestrømme, kapitaltransaktioner uden for politisk og demokratisk rækkevidde. Magt, der centrerer i koncerner og institutioner som er udenfor politisk kontrol. Som alle andre politiske institutioner er EU bygget i et bestemt billede – og afspejler derfor på mange måder den verden, der har bevist sin fallit. En genreguleringsbølge er nu ved at tage form, blandt andet gennem en bevægelse i civilsamfundene. EU skal bygges om i takt med det.

Som alle andre politiske institutioner er EU bygget i et bestemt billede – og afspejler derfor på mange måder den verden, der har bevist sin fallit.

Jeg tror på, at man kan bygge et europæisk samarbejde, der for alvor kan give os magten tilbage over de store kræfter, der rykker i kloden. At vi kan genvinde kontrollen over de beslutninger og

udviklinger, som landene hver for sig er blevet for små til at håndtere. Men det kræver, at vi inddrager det niveau, som vi aldrig diskuterer: EU's formålsparagraf, udviklingsparadigme og statsdannelsesproces – kort sagt: tanken om, at EU altid skal blive større og mere integreret.

Det er nødvendigt for at løse EU's største brist: Manglende folkelig forankring og legitimitet. Fleksibilitet skal tilføres gennem et Europa i flere rum, så grænsen mellem "med" og "ikke-med" bliver mere flydende og dynamisk. Det sikrer også retten til selv at vælge samfundsindretning, herunder velfærdsmodel. En traktatfæstet liberalisering og markedsførelse af alle service- og tjenesteydelser afvises, ligesom Det Indre Markeds forrang på bekostning af en stærk og fremadrettet miljøpolitik.

EU's globale rolle skal være civil, med sikkerhedspolitisk fokus på den bløde sikkerhedspolitik. En fælles EU-forsvarspolitik er et fejlskud, der potentielt kan virke destabiliserende, fordi den ikke forpligter sig til at styrke FN, men tværtimod opruster og opbygger egne udrykningsstyrker i konkurrence med FN og en global retsorden.

Det EU-kritiske centrum-venstres platform bliver en ny europæisk dagsorden med kamp for internationalt demokrati, for økonomisk lighed i verden, fair trade, en grøn global politik, et internationalt retssamfund og et globalt ansvar for de fattige og flygtende. Alt sammen i en dynamisk arbejdsdeling mellem det lokale, nationale, regionale og globale niveau. Hvor EU er ét samarbejdsforum blandt mange - og tager et medansvar for verdens udvikling Det EU-kritiske centrum-venstre vil opdatere EU, så det bliver et redskab til at styrke staterne, frem for at svække dem.

Men når vi taler for åbenhed og demokrati handler det ikke om at Danmark, for at acceptere sin plads i et fundamentalt fejlindrettet EU, må forsøge at sætte hegn omkring hvad der måtte være tilbage af den

nationale selvbestemmelse. Nej: Åbenhed og demokrati er forhåndsbetinger for et hvilket som helst politisk system i den demokratiske del af verden, og har værdi i sig selv. Demokratiet er den nødvendige forudsætning for, at det europæiske samarbejde kan udfylde sine opgaver – og dermed også for at vi kan realisere en vision med politisk substans. Det er visionen, vi skal vie vores opmærksomhed - i stedet for en systemkritik, der, al sin rimelighed til trods, forekommer gamle som nye vælgere gold og sur.

Trine Pertou Mach er cand.scient.pol. fra Århus Universitet. Hun arbejder som projektleder for WWF Verdensnaturfonden og er talsperson for JuniBevægelsen og en af spidskandidaterne på liste J til EU-parlamentsvalget. Specialist i menneskerettigheder, demokratisering og civilsamfundsudvikling. 1998-2001 ansat som politisk akademisk medarbejder i EU-parlamentet med fokus på EU's institutionelle forhold (åbenhed, integration, komitologi, traktatforhandlinger og regeringskonferencer). 2001-3 ansat på EU-kommissionens delegation i Kairo, Ægypten med ansvar for NGO-bistand, civilsamfund, demokrati og fattigdoms-bekæmpelse; dækkede menneskerettighedssituationen i landet. Har skrevet en række debatindlæg og bidrag til bøger (bl.a. "Udfordring Europa", Forlaget Politisk Revy, 2002; "Scenarier for europæisk samarbejde. Hvidbog om fire mulige udviklinger af det europæiske samarbejde" (kommer)). Hun er foredragsholder og debattør, og har bl.a. været kommentator for Dagen og dagbladet Information.